

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030 Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030 Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa (VNS 15/2022 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Karoliina Pilli-Sihvola, maa- ja metsätalousministeriö
- erityisasiantuntija Hanna-Maria Urjankangas, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Heta-Elena Heiskanen, ympäristöministeriö
- verkostojohtaja Asta Tuominen, Liikenne- ja viestintävirasto
- asiantuntija Soile Knuuti, Väylävirasto
- johtava hydrologi Noora Veijalainen, Suomen ympäristökeskus
- johtaja Jonna Juslin, VR-Yhtymä Oy
- yhteiskuntasuhdepäällikkö Anna Sotaniemi, Finnair Oyj
- toimitusjohtaja Pasi Nieminen, Autoliitto ry
- johtava asiantuntija Janne Peljo, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- elinkeino- ja ilmastoasiantuntija Teppo Säkkinen, Keskuskauppakamari
- toimitusjohtaja Mika Mäkilä, Linja-autoliitto
- toiminnanjohtaja Matti Koistinen, Pyöräliitto
- johtaja Petri Murto, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- yhdyskuntatekniikan päällikkö Paavo Taipale, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Tiina Tuurnala, Suomen Varustamot ry
- toiminnanjohtaja Marko Forsblom, Älykkään liikenteen verkosto - ITS Finland ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
- Länsi-Suomen maakuntien liitot
- Finavia Oyj

Valiokunnan lausunto LiVL 42/2022 vp

- Etanoliautoilijat ry
- Teknologiateollisuus ry
- Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Suomen Taksiliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 on laadittu laajapohjaisessa yhteistyössä. Liikenne- ja viestintäministeriö on osallistunut maa- ja metsätalousministeriön johdolla toimineeseen valmisteluryhmään ja Väylävirasto sekä Ilmatieteen laitos sen työtä tukevaan asiantuntijasihteeristön työhön. Ilmatieteen laitoksen ja Suomen ympäristökeskuksen laatimaa skenaarioraporttia on hyödynnetty valmistelun yhteydessä laaditussa riski- ja haavoittuvuustarkastelussa.

(2) Kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman 2030 visiona on varmistaa pitkällä aikavälillä hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ympäristössä. Visiosta johdetut päämäärät eli tahto, keinot ja kyky sopeutua kiteyttävät osuvasti ne elementit, joita kaikkia tarvitaan, jotta sopeutumistoimissa on mahdollista onnistua. Valiokunta pitää kokonaisuutena uutta kansallista ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaa tarpeellisena ja hyvin laadittuna. Ilmastonmuutoksen eteneminen aiheuttaa mittavia taloudellisia riskejä, joihin varautuminen on välttämätöntä.

(3) Suunnitelma sisältää 24 tavoitetta ja niiden toteuttamiseksi määritellyt politiikkatoimenpiteet. Liikenne- ja viestintävaliokunnan kannalta näistä keskeisimpiä ovat:

- tavoite 1: Sopeutuminen on integroitu valtioneuvoston ja ministeriöiden strategiseen suunnitteluun ja ennakkointiin vuoteen 2030 mennessä,
- tavoite 2: Hallinnonalakohtainen sopeutumistyö on suunnitelmallista ja sen toimeenpanon edellytykset on turvattu vuoteen 2030 mennessä sekä
- tavoite 7: Liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin haavoittuvuudet on tunnistettu vuoteen 2026 mennessä ja ilmastonkestävyyttä vahvistettu vuoteen 2030 mennessä

(4) Tavoitteeseen 7 liittyvät seuraavat, liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan vastuulla olevat toimenpiteet:

Viedään ilmastonmuutokseen sopeutumisen edellyttämät toimet osaksi liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan vakiintuneita strategisia ohjausasiakirjoja sekä

Kehitetään liikennejärjestelmän ja liikenne- ja viestintäverkkojen tietoperusteista päätöksentekoa ja toimintamalleja.

(5) Lisäksi liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin toimenpiteisiin kuuluu maa- ja metsätalousministeriön päävastuulla oleva toimenpide:

Valiokunnan lausunto LiVL 42/2022 vp

Toteutetaan yksityisteiden ja -siltojen kuntokartoitus ja aktivoidaan sen pohjalta tiekuntia teiden perusparannukseen ja kunnossapitoon.

(6) Erillisen toimintasuunnitelman sijaan sopeutumistoimet tullaan hallinnonalalla viemään strategiaan ohjausasiakirjoihin kuten valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitelmaan (Liikenne 12) ja Digikompassiin. Ne tullaan myös huomioimaan virastojen tulosohjauksessa.

(7) Ilmastonmuutos on koko yhteiskuntaa ja kaikkia sektoreita läpileikkaava kysymys. Toistaiseksi huomio ja toimenpiteet ovat painottuneet vahvasti ilmastonmuutoksen hillintään ja toimiin kansallisten ja EU-tason päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi. Hillinnän ohella sopeutumistoimet ilmastonmuutoksen jo aiheuttamiin ja ennakoitavissa oleviin vaikutuksiin ja seurauksiin ovat välttämättömiä.

(8) Vihreä siirtymä ja sen ennakoitavuus luovat elinkeinoelämälle paremmat mahdollisuudet hyödyntää siirtymän mukanaan tuomaa uutta teknologiaa ja sen kehittämistä. Suomen ollessa eturintamassa suomalainen elinkeinoelämä voi hyödyntää uuden teknologian mukanaan tuomia uusia markkinoita.

(9) Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että elinkeinoelämän piirissä ilmatoriskien hallinta on jo hyvää vauhtia valtavirtaistumassa osaksi yritysten tavanomaista riskienhallintaa. Tätä kehitystä on syytä vauhdittaa informaatio-ohjauksen keinoin ja jättää toiminnanharjoittajille mahdollisuus järjestää ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja varautuminen ensisijaisesti itsenäisesti parhaaksi katsomallaan tavalla.

Liikenne- ja viestintäinfrastruktuuri

(10) Toimintavarma ja turvallinen liikennejärjestelmä ja -infrastruktuuri ovat käytännössä kaiken ihmisten, yhteiskunnallisten ja taloudellisten toimintojen perusta. Sään ja ilmaston vaikutukset liikennejärjestelmään aiheuttavat onnettomuus-, vaurioitumis- ja myöhästymisriskejä, joilla on toteutuessaan kustannusvaikutuksia niin kansalaisille, yrityksille kuin yhteiskunnallekin. Näin ollen on välttämätöntä, että ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja seurauksia pyritään ennakoimaan ja että niihin varaudutaan riittävän pitkäjänteisesti. Mitä paremmassa kunnossa liikenne- ja viestintäinfrastruktuuri on, sitä paremmin se kestää ilmastonmuutoksen vaikutuksia.

(11) Väyläverkon muuttaminen ilmastokestävämmäksi on hidasta, ja korjausvelka heikentää väyläverkon ilmastokestävyyttä. Ilmastonmuutos voi lisätä viestintäinfrastruktuuriin kohdistuvien häiriöiden riskiä esimerkiksi tulvien ja sähkökatkosten kautta. Näihin on kuitenkin varauduttu Suomessa jo pitkään. Liikenneinfrastruktuurin haavoittuvuuksia ei vielä tunneta riittävästi, ja sopeutumiseen liittyvien tietotarpeiden tunnistaminen ja tiedon koonti on tunnistettu olennaiseksi sopeutumistoimenpiteiden suunnittelussa ja kohdentamisessa.

Rataverkko. (12) Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit raideliikenteelle ovat lähinnä sään ääri-ilmiöiden, kuten myrskyjen, lumen, tulvien ja helleaaltojen, aiheuttamat haitat liikenteelle ja rataverkolle. Ne aiheuttavat viivästyksiä liikenteelle ja lisäävät kustannuksia. Rautatieliikenne on myös riippuvainen toimivista sähkö- ja tietoliikenneverkoista.

Valiokunnan lausunto LiVL 42/2022 vp

(13) Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että ilmastonmuutoksen edetessä rataverkon kunnossapito ja korjausvelan vähentäminen ovat entistäkin tärkeämpiä. Rautatiejärjestelmä muodostaa kriittisen fyysisen ja digitaalisen infrastruktuurin, jonka turvallisuudesta sekä resilienssistä tulee huolehtia. Luotettavasti ja tehokkaasti toimiva rautatiejärjestelmä itsessään on huoltovarmuuden tae. Yhteiskunnalle kriittisen rataverkon toimintakyvystä huolehtiminen osana ilmastonmuutokseen sopeutumista vahvistaa myös yhteiskunnan toimintavarmuutta.

(14) Valiokunnan saaman selvityksen mukaan pitkäjänteinen liikennejärjestelmäsuunnittelu Liikenne 12 -suunnitelman puitteissa yhdessä rataverkon haavoittuvuuksien kartoittamisen ohella ovat konkreettisia toimenpiteitä, joilla suunnitelmassa tuetaan rataverkon ilmastokestävyyttä. Liikenneverkon onnistuneilla sopeuttamistoimilla parannetaan myös Suomen elinkeinoelämän ja teollisuuden resilienssiä ilmastonmuutosta vastaan.

Kevyen liikenteen väylät. (15) Valiokunnan huomiota on kiinnitetty kevyen liikenteen väyliin ja niihin liittyviin ongelmiin. Asiantuntijakuulemisen mukaan väylien pohjarakenteissa on säästetty ja on katsottu, että näiltä osin suunnitteluohjeita tulisi päivittää.

Talvikunnossapito. (16) Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että kunnossapidon asiantuntijoiden mukaan jalankulun ja pyöräliikenteen talvikunnossapidon kustannukset tulevat Suomessa kasvamaan. Talvihoidon toimenpidekertojen määrä kasvaa, koska sääolosuhteet ovat talvikaudella yhä vaihtelevammat. Myös talvien väliset erot tulevat kasvamaan entisestään, ja tämä asettaa suuria haasteita talvikunnossapidon resursoinnille ja kunnossapitoon varautumiselle.

Liikenteen tulevaisuuden ja vihreän siirtymän kokonaisvaltainen tarkastelu

(17) Valiokunta on meneillään olevalla vaalikaudella käsitellyt liikenteen vihreää siirtymää muun muassa lausunnoissaan LiVL 32/2022 vp — VNS 4/2022 vp Valtioneuvoston selonteosta Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035 ja LiVL 33/2022 vp — VNS 6/2022 vp Valtioneuvoston selonteosta Hiilineutraali Suomi 2035 — kansallinen ilmasto- ja energiastrategia sekä nyt käsiteltävänä olevassa selonteossa. Liikenteen vihreän siirtymän ja liikenteen tulevaisuuden käsitteleminen eri erityiskysymysten yhteydessä hämärtää helposti kokonaisuuden hahmottamista. Valiokunta viittaa valmiuspaketti ”Fit for 55” käsittelyyn, jonka yhteydessä valiokunta on lausunnossaan LiVL 25/2022 vp korostanut, että valmiuspaketin ehdotuksia on tarkasteltava kokonaisuutena sekä kunnianhimon ylläpitämiseksi että ristiriitojen välttämiseksi. Valiokunta korostaa myös valtioneuvoston selontekojen osalta, että liikenteen vihreää siirtymää ja tulevaisuutta tulee myös tarkastella kokonaisuutena sekä kunnianhimon ylläpitämiseksi että ristiriitojen välttämiseksi.

Liikenneköyhyys. (18) Valiokunta on lausunnoissaan LiVL 32/2022 vp ja LiVL 33/2022 vp pitänyt ensiarvoisen tärkeänä, että vihreässä siirtymässä ja päästövähennysten toteuttamisessa vältetään liikenneköyhyteen johtavia toimenpiteitä ja pyritään vähentämään jo olemassa olevaa ja toimenpiteiden mahdollisesti aiheuttamaa liikenneköyhyttä.

Liikenteen muodonmuutos. (19) Lausunnoissaan LiVL 32/2022 vp ja LiVL 33/2022 vp valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että liikennejärjestelmän tehostamisen investoinnit ovat saadun selvityksen mukaan edelleen hyvin vähäisiä, kun katsotaan kokonaisuutta. Kestäviä kul-

Valiokunnan lausunto LiVL 42/2022 vp

kutapoja edistävät toimet joukkoliikennepalveluiden sekä kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman osalta eivät ole edenneet riittävästi. Asiantuntijakuulemisen mukaan tarvitaan panostuksia joukkoliikenteeseen ja aktiiviliikkumiseen sekä liikenteen kiertotalouden mukaisiin yhteiskäyttöisiin liikenteen palveluihin. Edellä esitetyt näkökulmat ja linjaukset eivät saadun selvityksen mukaan näy riittävinä investointeina ja valintoina toimialan investointisuunnitelmissa ja budje-teissa.

Resurssitarve

(20) Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että suunnitelman mukaan osa KISS2030:n toimeenpanosta on virkатыötä, mutta suunnitelman onnistunut toimeenpano vaatii lisäresursseja. Ilmastomuutokseen sopeutumisen kustannusvaikutukset väylänpitoon ovat vielä epätarkkoja, eli sopeutumisen tietopohjaa tulee vahvistaa myös tältä osin. Resurssien osalta tarve on ilmeisin väylänpidossa, jossa vaihtelevat sääolosuhteet ja ääri-ilmiöt vaikuttavat sekä kunnossapitoon että korjaustarpeeseen mutta tulevat huomioitavaksi myös uusien väylähankkeiden suunnittelussa ja rakentamisessa.

(21) Valiokunta pitää väylänpitoa ja väyläverkon kunnosta huolehtimista keskeisenä toimenpiteenä sekä ilmastomuutoksen torjunnassa että siihen sopeutumisessa. Ennakoivalla toiminnalla ja perusväylänpidosta huolehtimalla voidaan vähentää ilmastomuutoksen vaikutuksia ja todennäköisesti myös sopeutumisesta aiheutuvia kustannuksia. Tämän vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että ennakoivaan varautumiseen varmistetaan riittävät resurssit.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Liikenne- ja viestintävaliokunta esittää,

että maa- ja metsätalousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto LiVL 42/2022 vp

Helsingissä 3.2.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Ari Torniainen kesk

jäsen Heikki Autto kok

jäsen Sandra Bergqvist r

jäsen Seppo Eskelinen sd

jäsen Janne Heikkinen kok

jäsen Petri Huru ps

jäsen Juho Kautto vas

jäsen Jari Kinnunen kok

jäsen Jouni Kotiaho ps

jäsen Johan Kvarnström sd

jäsen Joonas Könttä kesk

jäsen Jenni Pitko vihr

jäsen Mirka Soinikoski vihr

jäsen Paula Werning sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker

Valiokunnan lausunto LiVL 42/2022 vp
Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Valtioneuvoston selonteossa esitetään kansallinen suunnitelma siitä, miten Suomi varautuu ja sopeutuu muuttuvan ilmaston vaikutuksiin vuosina 2023—2030. Kansallinen ilmastomuutokseen sopeutumis suunnitelma on osa ilmastolain mukaista suunnittelujärjestelmää. Aiemmat kansalliset sopeutumis suunnitelmat ja -strategiat ovat vuosilta 2005 ja 2014. Niin ikään, ympäristöhallinnon ilmastomuutokseen sopeutumisen toimintaohjelmat on laadittu vuosina 2008, 2011 ja 2016. Toimintaohjelman arviointi laadittiin pari vuotta sitten vuonna 2020. Ympäristöministeriön hallinnonalalla ilmastomuutokseen sopeutuminen kohdistuu luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen, alueidenkäyttöön, rakentamiseen ja rakennuksiin sekä ympäristön- ja vesiensuojeluun.

Perussuomalaiset toimii poliittisissa tomissaan aina Suomen ja isänmaan etu edellä. Tämä näkyy mm. energia- ja ilmastopolitiikassa siten, että me huolehdimme erityisesti teollisuuden perustoimintaedellytyksistä maassamme. Tämän johdosta näemme sekä valiokuntaryhmänä että eduskuntaryhmänä, että toimenpiteet, joita nyt käsittelyssä olevan suunnitelman kautta on tehty tai tullaan tekemään, eivät ole esitetyssä mittakaavassa tarpeellisia eivätkä täten kannatettavia. Osa hankkeista, joita on koeponnistettu tai tehty vaalikauden aikana, ovat olleet kalliita tai muutoin epäonnistuneita. Eräs tällainen selonteossa mainittu kokonaisuus on kartoitettavat maakunnallisesti merkittävät ekologiset yhteydet. Valtakunnallisesti merkittävien ekologisten yhteyksien määrittäminen ei Suomen kaltaisessa maassa ole tarpeen.

Toisaalta haluamme valiokuntaryhmänä muistuttaa myös siitä, että maamme metsäteollisuudella on tärkeä merkitys Suomen hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiselle, ilmastokädenjäljen tuottamiselle sekä vahvalle taloudelle. Tällainen polku ei ole mahdollinen, jos emme mahdollista riittäviä hakkuita metsissämme. Nyt näin ei ole. Tämän vuoksi on tärkeää, että huolehditaan riittävässä määrin myös tiestön kunnosta, jolla on suuri merkitys liittyen maamme huoltovarmuuteen. Valiokuntaryhmämme näkee, että pitkän aikaa jatkunut perusväylänpidon alirahoitus on saatava pikimmiten kuntoon. Jos näin ei tapahdu, sillä on peruuttamattomia seurauksia sekä maamme elinkeinoelämälle että lukuisille kuljetusyrityksillekin maassamme. Niin ikään tulee muistaa, että kun tiestö on kunnossa, se vähentää merkittävästi päästöjä.

Edelleen valiokuntaryhmämme näkee, että jotta maltillisiin ilmastotavoitteisiin päästäisiin tulevaisuudessa, niin päällystemäärien tulee nousta kestäväälle, vähintään 3 500—4 000 kilometrin tasolle sekä talvihoidon laadun varmistamiseen tulee samaten varautua jatkossa paremmin. Se on kaikkien etu, kun ao. sektoripolitiikasta puhutaan.

Lopuksi valiokuntaryhmämme nostaa esiin vielä sen tosiasian, että huolimatta hallituksen halusta toteuttaa ylikireää ilmastopolitiikkaa on maamme huolehdittava myös riittävästä väyläkunnossapidosta niin maalla kuin merellä. Nimittäin ennakoivalla toiminnalla ja perusväylänpidosta huolehtimalla voidaan vähentää ilmastomuutoksen vaikutuksia ja todennäköisesti myös sopeutumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Valiokunnan lausunto LiVL 42/2022 vp
Eriävä mielipide

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että maa- ja metsätalousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3.2.2023

Petri Huru ps

Jouni Kotiaho ps